

Ramil XƏLİLOV (PhD)

Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi
 ramil_khalilov@mail.ru
 Mob: 077-546-64-17

VƏRƏSƏLİK HÜQUQUNDA MİRASIN QƏBULU ANLAYIŞI

Açar sözlər: fiziki şəxsin ölümü, vərəsəlik hüququ, miras qoyan, miras əmlakı, vərəsələr, vərəsəliyin qəbulu.

Keywords: death of a natural person, right of inheritance, legatee, inheritance property, heirs, acceptance of inheritance.

Ключевые слова: смерть физического лица, право наследования, отказополучатель, наследственное имущество, наследники, принятие наследства.

Vərəsəlik hüququnda mirasın qəbulu institutu, mülki hüquq nəzəriyyəsinə və məhkəmə praktikasında önəmli bir yerə sahibdir. Çünki fiziki şəxsin ölümü ilə ona məxsus olan (mülkiyyətində və sahibliyində olan) əmlak vərəsələrə keçir. Əgər şəxsin ölümü ilə ona məxsus olan əmlak dövlətə keçərək ortadan qalxsa, o halda özəl mülkiyyətdən danışmaq olmazdı.

Qanun şəxsin ölümü ilə ona məxsus olan əmlakın bir və ya bir neçə şəxsə keçməsinə tənzimlənmişdir. Bununla da mülkiyyət hüququnun davamlılığı təmin edilmiş, mülkiyyətin sahibsiz qalması önənlənmişdir. Əksinə bir düşüncə ticarət həyatını iflic edər. Çünki borclunun ölümü ilə onun borcunu ödəyəcək başqa bir şəxs olmadığı üçün şəxslər biri-birilərinə borc verməzdi.

Bu məqalədə fiziki şəxsin ölümü onun əmlakının istər qanun, istərsə də vəsiyyət üzrə vərəsələrə necə və hansı müddətdə keçəcəyi, bu keçmənin hüquqi nəticələri, Mülki Məcəllədə vərəsəlikdə qəbul anlayışı ilə mövcud tənzimləmə və

mövzu ilə bağlı gəldiyimiz nəticələr açıqlanmışdır.

I. Vərəsəlik Hüququnun Xüsusi Hüquqdakı Yeri

Vərəsəlik hüququnun təməlinə iki xüsusiyyət yatır: xüsusi mülkiyyət və bu mülkiyyətin vəfat etmiş (miras qoyanın) şəxsi əvəz edəcək şəxs(lər)də davam etməsi. Əgər mülkiyyət hüququ vəfat edən şəxslə sona çatsa, ölənlə şəxsin əmlakı sahibsiz hala gəlsə, ölümə birlikdə şəxsin alaçaqları sona çatsa, habelə miras qoyanın borcları borcdan azad olsaydı, vərəsəlik hüququna da ehtiyac qalmazdı. Məsələn, şəxsin heç bir hüququnun olmadığı, borclarının isə cəmiyyətə aid olduğu sırf kollektivist bir cəmiyyətdə vərəsəlik hüququ olmazdı. Bu gün dünyada var olan heç bir cəmiyyətin belə bir sistemi qəbul etdiyini söyləmək mümkün deyil. Keçmiş SSRİ, 1919-cu ildə vərəsəlik hüququnu ləğv etsə də, 1922-ci ildə onu yenidən qəbul etmək məcburiyyətində qalmışdır.

Vərəsəlik hüququnun əsaslarından biri, yuxarıda qeyd edildiyi kimi, xüsusi mülkiyyət və onun davamlılığıdır. Yəni, xüsusi mülkiyyətinə tabe olan əşyalar, şəxsin ölümü ilə yenə xüsusi mülkiyyətə tabe olmaqla, başqa insanlara keçməlidir, başqa sözlə dövlətə keçməməlidir. Əgər mülkiyyət hüququ şəxsin ölümü ilə başa çatsa və miras qoyanın əmlakı dövlətə keçsəydi, həqiqi bir mülkiyyət hüququndan söhbət gedə bilməzdi. Bu halda mülkiyyət hüququ şəxsin ölümü ilə xitam olunan uzufruktdan ibarət olardı. İkincisi, vərəsəlik yoluya keçməyən mülkiyyət hüququ öz sosial funksiyasını yerinə yetirə bilməz. Çünki insan sahib olduğu əşyaların yaxınlarına və ya istədiyi

şəxslərə qalacağını bildiyi müddətcə bir şey əldə etmək üçün işləyir, məhsuldar olur və pula qənaət edir. Yaxınlarına nəyisə buraxmaq insanın təbiətində vardır. Bundan məhrum olan insan, sadəcə öz ehtiyaclarını ödəyəcək qədər məhsuldar olur ki, bu da cəmiyyətin yoxsullaşması ilə nəticələnir. Üstəlik, belə bir istəyi olan şəxsin bu istəyini yerinə yetirməsinə, vərəsəlik yolu ilə qazanma qadağası mane ola bilməz. Çünki, belə olan halda insan mallarını həyatında istədiyi insanlara bağışlamaqla bu qadağanı aşmış olur. Bu baxımdan xüsusi mülkiyyətdən yalnız o halda danışmaq olar ki, mülkiyyətçiyə əmlakını öz yaxınlarına və ya istədiyi şəxslərin mülkiyyətinə keçirmə imkanı verilsin və ya o öldükdən sonra onun bu məqsədi həyata keçirilsin. Beləliklə, cəmiyyətin təməli olan ailəyə, dövlətə qarşı müəyyən muxtariyyət tanınmış olur. Xülasə, vərəsəlik hüququ ilə xüsusi mülkiyyət hüququnu ayırmaq mümkün deyil.

Etiraf etmək lazımdır ki, mülkiyyət hüququnun vərəsəlik yolu ilə qazanılmasının bəzi faydasız tərəfləri də var. Miras qalan hazır aktivi idarə etmək və çoxaltmaq, aktivi öz səyləri ilə əldə etməkdən daha asandır. Bu halda, hazır aktiv əldə etməyən şəxslər həyat yarışına başqalarına nisbətən daha az əlverişli şərtlərlə başlayırlar. Bundan əlavə, bir aktivi vərəsəlik yolu ilə əldə etmə, insanları tənbəlliyə sövq edə bilər. Şəxslər atalarının işləyərək əldə etdikləri sərvətlərini artırmaq üçün çalışmaq əvəzinə, onu istifadə etməyə üstünlük verə bilərlər. Bundan da nəticədə zərər çəkən cəmiyyət olacaqdır.

Vərəsəlik hüququnun zəruriliyini sadəcə xüsusi mülkiyyət baxımından görmək kifayət deyil. Yuxarıda qeyd edildiyi kimi, vəfat edən şəxsin şəxsinə bağlı olanlar xaricindəki alacaq və borclarının da, şəxsin ölümü ilə bitməyib, onun yerini tutan şəxslər tərəfindən davam etdirilməsi lazımdır. Əksinə bir düşüncə ticarət həyatını iflic edər. Çünki borclunun ölümü ilə onun borcunu ödəyəcək başqa bir şəxs olmadığı üçün heç kim digərinə borc verməzdi.

II. Vərəsəlik Hüququnda Mirasın Qəbulu Anlayışı və “Külli Xələfiyyət Prinsipi”¹

Şəxs öldükdən sonra onun mirası vərəsə qismində konkret şəxsə və ya şəxslərə keçir. Buna mirasın keçməsi deyilir. Vərəsəlik hüququnun əsasını sözügedən mirasın keçməsi təşkil edir. Azərbaycan hüququ, Roma və Pandekt hüququnda [27, s. 501, 502] inkişaf etmiş olan külli xələfiyyət prinsipini qəbul etmişdir.

“Külli xələfiyyət prinsipi” (*successio per universitatem*) dedikdə, miras qoyanın ölümü ilə, vərəsələr tərəfindən onun əmlakında yer alan hər bir haqqın qazanılması üçün qanunda nəzərdə tutulmuş şərtlər yerinə yetirilmədən sözügedən əmlakın bir bütün olaraq qazanılması başa düşülür [23, s. 9; 25, s. 21; 7, s. 45; 12, N. 79, N. 80; 26, § 1 N. 69; 17, N. 90; 5, N. 148; 28, s. 401; 1, s. 355; 3, s. 10; 4, s. 514; 22, N. 781; 29, s. 274; 6, N. 694]. Beləliklə, külli xələfiyyət prinsipi ilə qorunan iki əsas dəyərlə qarşılaşırıq. Bunlardan birincisi ondan ibarətdir ki, vərəsələrin miras qoyanın ölümü ilə heç bir təyinat (fərdiləşmə) olmadan avtomatik olaraq mirası bir bütün olaraq əldə edirlər. Bununla da vərəsələr arasında bərabərlik təmin edilir. Digəri isə, miras qoyanın əmlakının aktiv və passivlərinin başqa bir hüquqi fakta (hərəkət və ya hadisə) ehtiyac olmadan avtomatik olaraq vərəsələrə keçməsidir. Bununla da miras əmlakında yer alan hər bir hüquq (haqq) və borcun miras əmlakının əhatə dairəsindən kənar qalmasının qarşısı alınır və miras qoyanın alacaqları və borclularının etimadı təmin edilmiş olur [21, s. 41; 16, s. 11; 5, N. 151; 12, N. 79, N. 80; 26, § 6 N. 4; 19, s. 359; 17, N. 91; 13, s. 2; 3, s. 43-44; 4, s. 527; 18, s. 101; 11, s. 4].

Beləliklə, vərəsəlik hüququnun əsas prinsiplərindən biri olan külli xələfiyyət prinsipinin elementlərinə xas üç xüsusiyyət vardır. Bu xüsusiyyətlər [26, § 1 N. 69, § 6 N. 11]:

¹ Mülki Məcəllədə bu anlayış “*universal hüquq varisliyi*” şəklində ifadə edilmişdir (m. 136.1; 289.1).

- Miras qoyanın ölümü ilə ondan geridə qalan əmlakının tamamı, onun külli xələfi olan vərəsələrə bütövlükdə keçməsi;

- Miras əmlakının yalnız bir vərəsəsinin olması və ya yalnız miras şəriklərinin miras əmlakının sahibi olması. Odur ki, miras qoyanın əmlakında olan aktivlərin mənşəyinə, növünə və ya vərəsələrinin şəxsiyyətinə görə müxtəlif xüsusi xələfiyyətin (ayrı və xüsusi qəbul rejimləri) olmaması;

- Miras əmlakında yer alan hüquq və öhdəliklərin, qanunda tələb olunan xüsusi şərtlər olmadan; təslim və güzəşt edilmədən, habelə reyestrədə qeydiyyatdan alınmadan vərəsələrə keçməkdədir.

Burada külli xələfiyyət prinsipinin sözügedən xüsusiyyətlərinin, Mülki Məcəllənin (bundan sonra – MM) 1243-cü maddəsinə uyğun olaraq bu prinsipin funksiyasının tam olaraq izah edilməsi üçün ilk növbədə bu prinsipin nəticələrinin müəyyən olunması zəruridir. Bu səbəbdən hazırkı məqalənin növbəti hissələrində külli xələfiyyət prinsipinin nəticələri açıqlanacaqdır.

III. Külli Xələfiyyətin Nəticələri

Miras Əmlakının Vərəsələrə Keçməsinin Miras Qoyanın Ölümü ilə Birlikdə Avtomatik Reallaşması – Qanunda Tələb Olunan Xüsusi Şərtlərin Yerinə Yetirilməməsi

Mirasın vərəsələrə keçməsi baxımından qanunda nəzərdə tutulmuş xüsusi şərtlərin yerinə yetirilməsi vacib deyil. Yuxarıda mirasın qəbulu ilə bağlı MM-nin müddəalarını izah edərkən qeyd etdiyimiz kimi; külli xələfiyyət prinsipinin nəticəsi olaraq mirasın keçməsində, ölüm hadisəsi ilə miras qoyana aid bütün hüquq və öhdəliklər bütövlükdə vərəsələrə keçdiyi üçün miras əmlakında olan sözügedən hüquq və öhdəliklərin vərəsələrə ötürülməsi zamanı qanunla nəzərdə tutulmuş xüsusi şərtlərin yerinə yetirilməsi tələb olunmur [10, N. 19; 17, N. 91; 4, s. 527-528; 25, s. 21; 29 s. 300]. Sözügedən mirasın keçməsinin reallaşması baxımından vərəsələrin qəbulu tələb olunmadığı kimi, onların ölüm hadisəsindən xəbərdar olub-olmaması sözügedən nəticəni dəyişdirməz. Miras əmlakının keçdiyi an, miras qoyanın ölüm anıdır (MM, m. 1243). MM-də bu halı təsdiq

edən başqa müddəalar da mövcuddur. Məsələn, MM, m. 139-1.1.3'də, daşınmaz mülkiyyətinin qeydiyyatdan əvvəl qazanıldığı hallar arasında vərəsəlik yolu ilə əldə edilən əmlak da qeyd edilmişdir¹. Miras qoyanın ölümü ilə, vərəsələr miras qoyana aid daşınmazı reyestrədə qeydiyyatdan aldırmadan birbaşa mülkiyyət hüququnu əldə edirlər. Daşınmaz əmlak üzərində reyestrədə ölən şəxsin adı formal olaraq göstərilərsə də, hüququn əsl sahibi vərəsələrdir. Mülkiyyət hüququnun əldə edilməsi üçün qanunla nəzərdə tutulmuş ölüm hadisəsinin baş verməsi kifayətdir; sonradan reyestrədə daşınmaz barəsində aparılacaq qeydiyyat açıqlayıcı (izahedici) xarakter daşıyacaqdır [5, N. 155; 6, N. 694]².

Burada qanunda nəzərdə tutulmuş xüsusi şərtlər deyərək; hüquq və öhdəliklərin hər birinin ötürülməsində yerinə yetirilməsi zəruri olan təhvil, qeydiyyat, ötürülmə kimi hüquqi əməliyyatlar və faktlardır başa düşülməkdədir.

B. Miras Əmlakının Bütövlükdə Vərəsələrə Keçməsi

Külli xələfiyyət prinsipinin ən mühüm nəticəsi, mirasın (miras əmlakının) bütövlükdə əldə edilməsidir.

Külli xələfiyyət prinsipinin nəticəsi miras əmlakının bütövlükdə keçməsində, miras qoyanın sahibi olduğu bütün ötürülə bilən hüquqi münasi-

¹ MM-nin miras üzərində mülkiyyət haqqının qazanılmasını tənzimləyən 1255-ci maddəsindəki *“Qəbul edilmiş miras onun açıldığı gündən vərəsənin mülkiyyəti sayılır”* ifadəsiylə də eyni nəticəyə gəlinməkdədir.

² Vərəsəlik hüququnda daşınmazların qeydiyyatdan qazanılması, sadəcə miras qoyandan yeganə vərəsəyə və ya miras şərikliyinə (vərəsələrin birgə sahibliyinə) keçməsi halında (keçdikdə) ola bilər. Başqa bir ifadə ilə, taşınmaz mülkiyyətinin qazanılması reyestrədə qeydiyyatla mümkündür. Bu qaydanın istisnaları sadəcə qanunda göstərilən hallarla məhduddur. Bu hallardan biri olan vərəsəlik yolu ilə qazanılma, miras qoyanın ölümü ilə ona məxsus (onun mülkiyyətindəki) daşınmazların vərəsələrə keçməsi ilə bağlıdır. Miras qoyandan qalan daşınmazların vərəsələr arasında bölüşdürmə yolu ilə qazanılma halında bu qayda tətbiq edilmir. Çünki qanunda vərəsələr arasında mirasın bölüşdürülməsi qeydiyyatdan qazanılma halı olaraq nəzərdə tutulmamışdır [Ətraflı məlumat üçün bax: 20, s. 452; 21, s. 723 vd; 7, s. 255; 24, N. 1498; 22, N. 825].

bətləri və hüquqlarının bütünü, öz xüsusiyyətləri və ya məqsədləri baxımından heç bir fərq qoyulmadan və bütün vərəsələrin birlikdə sahib ola biləcəyi (miras şərikliyi) şəkildə keçir. Xülasə, qanun vərəsələrə keçən miras əmlakının tamamı üçün tək bir qəbul tanıyıb, başqa bir qəbul anlayışına yer verməmişdir [21, s. 42; 3, s. 323]¹.

MM-nin 1243-cü maddəsi, miras qoyanın vəfatı ilə ondan geridə qalan miras əmlakının bir bütün olaraq vərəsələrə keçəcəyini ifadə etməkdədir. Bunun nəticəsi olaraq yuxarıda da qeyd edildiyi kimi, miras qoyanın sahib olduğu hüquqi statusunun, bu statusun əhatə etdiyi bütün hüquq və öhdəliklərlə² birlikdə vərəsənin şəxsində davam edəcəyini bildirir [16, s. 343; 2, s. 56; 17, N. 92; 10, N. 21; 4, s. 527-528; 3, s. 44; 15, s. 14; 26, s. 66, N. 69; 12, N. 74, N. 84].

Dərhal qeyd edək ki, miras qoyanın sahib olduğu hüquqlarla birgə, miras qoyanın sağlığında tərəf olduğu hüquqi münasibətləri də bütövlükdə vərəsələrə keçir.

Külli vərəsəlik prinsipi, miras qoyanın hüquqi statusunu mümkün qədər qoruyub saxlama məqsədi daşdığından, vərəsə miras qoyanın tamamlanmamış hüquq münasibətlərinə də daxil edilir. Belə olan halda müəmm məsələ, bu hüquq münasibətinin miras qoyan şəxsin şəxsinə aid olub-olmamasıdır [2, s. 57].

Bir Neçə Vərəsənin Miras Əmlakı Üzərində Birgə Hüquq Sahibi Olması

Birdən çox vərəsə olduğu halda, qanun miras əmlakı paylaşılana qədər məcburi "*miras şərikliyi*"ni [ətraflı məlumat üçün bax: 14, s. 6; 4, s.

658; 9, s. 3; 28, s. 198; 26, § 7 N. 1 vd.; 17, s. 359] qəbul etmiş və miras əmlakı üzərində var olan bütün dəyərlərdə bütün vərəsələrin istisnalar nəzərə alınmaqla birgə sahib olacağını tənzimləmişdir (MM, m. 1157, m. 1157-1).

Vərəsələrin onlara keçən miras əmlakı üzərində hüquqi vəziyyəti ilə əlaqədar olaraq istifadə edilən birgə sahiblik ifadəsi tərəfimizdən şüurlu şəkildə istifadə edilmişdir. Çünki, miras əmlakı mülkiyyət hüququndan başqa hüquqları da əhatə etdiyi üçün (məsələn sahiblik) tərəfimizdə "birgə mülkiyyət hüququ" ifadəsi yerinə "birgə sahiblik" ifadəsi istifadə edilmişdir³.

IV. Mülki Məcəllədə "mirasın qəbulu" anlayışı ilə bağlı mövcud tənzimləmə və qənaətimiz

Burada qeyd etməli olduğumuz bir məqam var. MM-in 1273-1-ci maddəsinə görə, "*Vərəsə bu Məcəllə ilə müəyyən edilmiş müddətlər daxilində mirası qəbul etmədikdə və ya ondan imtina etmədikdə, müvafiq olaraq bu Məcəllənin 1262-ci və 1263-cü maddələri tətbiq edilir*". Bu Məcəllənin Həmin Qanunun 1246-cı maddəsinə əsasən, "*Vərəsə vərəsəliyə çağırıldığını bildiyi və ya bilməli olduğu gündən üç ay ərzində mirası qəbul edə bilər. Miras açıldığı gündən altı ay keçdikdən sonra mirasın qəbuluna yol verilmir*". Göründüyü kimi mirasın qəbulu üçün üç aylıq müddət müəyyən edilmişdir. Başqa bir sözlə, yuxarıda qeyd olunan maddəyə uyğun olaraq vərəsə hər bir halda miras açıldığı tarixdən - ölüm hadisəsindən altı ay keçdikdən sonra (üzürlü səbəb olub-olmamasından asılı olmayaraq) mirası qəbul edə bilməz⁴. Ancaq bu qəbul edilməz bir haldır.

¹ Əlavə məlumat üçün Türkiyə Cumhuriyyətinin Ali Məhkəməsinin qərarlarına bax: Yarg. HGK, T. 12.3.2008, E. 2008/21-235, K. 2008/248 (YKD, C. 34, S. 8, 2008, s. 1496); Yarg. 14. HD., T. 15.12.2020, E. 2017/170, K. 2020/8453 (**Lexpera**).

² Əlavə məlumat üçün Türkiyə Cumhuriyyətinin Ali Məhkəməsinin qərarlarına bax: Yarg. 19. HD., T. 9.12.2015, E. 2015/5386, K. 2015/16506 (**Lexpera**); Yarg. 10. HD., T. 24.4.2017, E. 2016/16697, K. 2017/3626 (**Lexpera**); Yarg. 10. HD., T. 5.3.2018, E. 2015/23585, K. 2018/1662 (**Lexpera**); Yarg. 10. HD., T. 8.5.2018, E. 2016/1546, K. 2018/4446 (**Lexpera**); Yarg. 10. HD., T. 2.10.2018, E. 2018/5522, K. 2018/7319 (**Lexpera**).

³ Miras əmlakında yer alan daşınır və daşınmaz əşyalar baxımından birgə mülkiyyət olacaqs da, miras əmlakındakı digər hüquqlar üzərindəki vərəsəlik statusunu əhatə etməsi baxımından birgə sahiblik ifadəsi daha uyğundur [12, N. 1864, dn. 1161].

⁴ Mülki Məcəllənin 1246-cı maddəsi ilə müəyyən edilmiş altı aylıq müddətin mirasın qəbulunun notariat qaydasında rəsmiləşdirilməsi üçün nəzərdə tutulan müddət olduğu yönündə bax, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəmə Plenumunun 14 oktyabr 2022-ci il tarixli Qəra-

Burada qanunvericinin məqsədi başqadır. Mirasın qəbulu müəyyən bir müddətlə məhdudlaşdırıldıqda, miras qeyri-müəyyən bir vəziyyətə girəcəkdir. Bu halı qəbul etsək, mirasın (miras əmlakının) statusunun necə olacağı, kim və ya kimlər tərəfindən idarə olunacağı, mirası qismən və ya tamamilə zəbt etmək istəyənlərə qarşı hansı iddianın kimlər tərəfindən hansı əsasla qaldırılacağı kimi suallarla qarşı-qarşıya qalacağıq. Halbuki vərəsəlik hüququ konstitusion hüquqdur. Vərəsəlik hüququnun ən önəmli əsaslarından biri xüsusi mülkiyyət və onun davamlılığıdır.

Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, əgər mülkiyyət hüququ şəxsin ölümü ilə xitam edilsə və miras qoyanın (ölmüş şəxsin) əmlakı dövlətə keçsəydi, həqiqi bir mülkiyyət hüququndan söhbət gedə bilməzdi. Mülkiyyətin, sahibliyin vərəsəsi olmazsa, alış-veriş həyatında sabitlik və daimilik olmaz; ortada mülkiyyət və ya müqavilə qalmaz. MM-in qeyd olunan maddəsindəki üç aylıq müddət mirasın rədd edilməsi ilə bağlı müddətdir. Belə ki, vərəsə, özünün vərəsə olduğunu bildiyi gündən üç ay ərzində mirasdan (vərəsəlik hüququndan) imtina edə bilər. Fikrimizi MM-in 1255-ci və 1256-cı maddələri də dəstəkləyir. MM-in “*Mirasa Mülkiyyətin Əmələ Gəlməsi*” başlıqlı 1255-ci maddəsinə əsasən, “*Qəbul edilmiş miras açıldığı gündən vərəsənin mülkiyyəti sayılır*”. Odur ki, vərəsəlik ölümə (miras qoyanın ölümü ilə) açıldığı üçün (MM, m. 1145), miras qoyanın ölümü anında avtomatik olaraq vərəsəlik predmeti olan əmlak (miras əmlakı) vərəsələrə keçəcəkdir¹. Bu da o deməkdir ki, bu andan etibarən MM-də bu hal üçün tənzimlənən vərəsəlik hüququna dair müddəaları qüvvəyə minir. Miras qoyanın vəfat etdiyi anda, hətta bu ölüm sonradan müəyyən edilsə və vərəsələr bu ölümdən gec xəbərdar olsalar belə, miras vərəsələrə keçəcəkdir və vərəsəlik hüququnun miras qoyanın ölümü ilə yaranan bütün digər hüquqi nəticələr avtomatik ola-

raq yaranacaqdır. Eyni zamanda, ölüm anı ilə miras əmlakın vərəsələrin mülkiyyətinə keçməsi arasında heç bir zaman boşluğu olmamaqla miras əmlakının sahibsiz qalmasının qarşısı alınmış olur (Bu yöndə bax: <http://www.constcourt.gov.az/decision/1109>, 14.12.2022). Habelə MM-nin 1256-cı maddəsində “*Vərəsə vərəsəliyə çağırıldığı bildiriyə və ya bilməli olduğu gündən üç ay ərzində mirasın qəbulundan imtina edə bilər. Üzrlü səbəb olduqda məhkəmə bu müddəti iki aydan çox olmayaraq uzada bilər. Mirasın qəbulundan imtina notariat orqanında rəsmiləşdirilməlidir*” ifadə edilmişdir. Bununla da vərəsələrə müəyyən müddətə də olsa belə, mirasın qəbulundan imtina hüququ verilməklə miras qoyanın əmlakının vərəsələrin iradələrinə zidd, məcburi keçməsinə dair prinsip müəyyən mənada yumşadılmışdır. Bununla da məcburi vərəsəlik önlənmişdir².

IV. Nəticə

Miras qoyanın ölümü ilə ondan geridə qalan əmlakının tamamı, onun külli xələfləri olan vərəsələrə bütövlükdə keçir. Odur ki, miras qoyanın əmlakında olan aktivlərin növünə və ya vərəsələrinin kimliyinə görə hər hansı ayırım olmadan müxtəlif xüsusi xələfiyyət (ayrı və xüsusi qəbul rejimləri) mövcud deyildir. Eyni zamanda miras əmlakında yer alan hüquq və öhdəliklərin, qanunda tələb olunan xüsusi şərtlər olmadan vərəsələrə keçməkdədir. Sözü gedən mirasın ötürülməsinin reallaşması baxımından vərəsələrin qəbulu tələb olunmadığı kimi, onların ölüm hadisəsindən xəbərdar olmaları da gərəkməz. Külli xələfiyyət prinsipinin nəticəsi olaraq miras qoyanın sahibi olduğu bütün ötürülə bilən hüquqi münasibətləri və hüquqları bütün vərəsələrin birlikdə sahib ola biləcəyi (miras şərikliyi) şəkildə keçir. Birdən çox vərəsənin mövcudluğu halında, Məcəllə miras əmlakı paylaşılana qədər məcburi “miras şərikliyi”ni qəbul etmiş və miras əmlakı üzərində var olan bütün dəyərlərdə bütün vərəsələrin birgə

rı, s. 4 (<https://constcourt.gov.az/az/decision/1319> (29.01.2023)).

¹ <https://constcourt.gov.az/az/decision/1319> (29.01.2023).

² Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəmə Plenumunun 14 oktyabr 2022-ci il tarixli Qərarı, s. 4 (<https://constcourt.gov.az/az/decision/1319> (29.01.2023)).

sahib olacağını tənzimləmişdir. Eyni zamanda bildirmək istəyirik ki, Mülki Məcəllənin 1246-cı maddəsi ilə müəyyən edilmiş altı aylıq müddət mirasın qəbulunun notariat qaydasında rəsmiləş-

dirilməsi üçün nəzərdə tutulmuş müddətdir. Mirasın açıldığı gündən (miras qoyanın ölüm anından etibarən) altı ay keçdikdən sonra mirasın qəbulu məsələsi məhkəmə qaydasında həll edilə bilər.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat:

1. Akıntürk, T. Medenî Hukuk. / T. Akıntürk, D.A. Karaman – İstanbul: Beta Basım Yayın, - 2020.
2. Akkanat, H. Ölümün Özel Hukuk Kişilerine Etkisi / H. Akkanat. – İstanbul: Filiz Kitabevi, 2004.
3. Allahverdiyev, S. Azərbaycan Respublikasının Vərəsəlik Hüququ / S. Allahverdiyev. – Bakı: Nurlan Nəşriyyatı, 2004.
4. Allahverdiyev, S. Azərbaycan Respublikasının Mülki Hüququ III Cild IV Kitab / S. Allahverdiyev. – Bakı: Digesta, 2008.
5. Antalya, O. G. Marmara Hukuk Yorumu Miras Hukuku Cilt III. O. G. Antalya, İ. Sağlam – Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019.
6. Antalya, O. G. Marmara Hukuk Yorumu Medeni Hukuk Giriş Temel Kavramlar Başlangıç Hükümleri Cilt I. O. G. Antalya, M. Topuz – Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019.
7. Ayan, M. Miras Hukuku / M. Ayan. – Ankara: Adalet Yayınevi, 2020.
8. Ayiter, N. Türk Medenî Kanunu ve Borçlar Kanununda Elbirliği Ortaklıkları / N. Ayiter. – Ankara: Yeni Desen Matbaası, 1961.
9. Avcı, M. Ö. Mirasın Mahkeme Kararıyla Paylaşılması / M. Ö. Avcı. – İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2014.
10. Çabri, S. Miras Hukuku Şerhi (TMK M. 495-574), C. 1 / S. Çabri. – İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2018.
11. Dalamanlı, L. Miras Hukuku ve Tatbikatı / L. Dalamanlı . – İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları, 2003.
12. Dural, M. Türk Özel Hukuku Cilt IV Miras Hukuku. M. Dural, T. Öz – İstanbul: Filiz Kitabevi, 2022 .
13. Esener, T. Türk Miras Hukuku Ana Kavramları / T. Esener. – Ankara: Neşriyat ve Yardımlaşma Derneği, 1977.
14. Fidan, Ö. S. Miras Ortaklığı / Ö.S. Fidan. – Ankara: Adalet Yayınevi, 2016.
15. Hatemi, H. Miras Hukuku / H. Hatemi. – İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2018.
16. İmre, Z. Miras Hukuku. Z. İmre, H. Erman – İstanbul: Der Yayınları, 2018.
17. İnan, A. N. Miras Hukuku. A. N. İnan, Ş. Ertaş, H. Albaş – Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019.
18. İşgüzar, H. Yeni Türk Medenî Kanunu'na Göre Miras Hukuku Hükümlerindeki Değişiklikler ve Yenilikler / H. İşgüzar. – Ankara: Yetkin Yayınları, 2003.
19. Karataş, A. E. U. Türk Miras Hukukunda Mirasın Kazanılmasında Halefiyet Türleri ve Türk Milletlerarası Özel Hukukundaki Yansımaları // İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, – 2015, C. LXXIII, S. 2.
20. Kılıçoğlu, A. M. Miras Hukuku / A. M. Kılıçoğlu. – Ankara: Turhan Kitabevi, 2019.
21. Kocayusufpaşaoğlu, N. Miras Hukuku / N. Kocayusufpaşaoğlu. – İstanbul: Filiz Kitabevi, 1987.
22. Nomer, H. N. Eşya Hukuku. H. N. Nomer, M. S. Ergüne – İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020.
23. Oğuzman, M. K. Miras Hukuku / M. K. Oğuzman. – İstanbul: Filiz Kitabevi, 1995.
24. Oğuzman, M. K. Eşya Hukuku. M. K. Oğuzman, Ö. Seliçi, S. Oktay-Özdemir – İstanbul: Filiz

Kitabevi, 2021.

25. Öztan, B. Miras Hukuku (Tablolar ve Örneklerle) / B. Öztan. – Ankara: Yetkin Yayınları, 2020.

26. Serozan, R. Miras Hukuku ve Uygulama Çalışmaları. R. Serozan, B. İ. Engin – Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019.

27. Umur, Z. Roma Hukuku – Z. Umur. – İstanbul: Beta Yayınları, 1999.

28. Zevkliler, A. Yeni Medeni Kanuna Göre Medeni Hukuk (Temel Bilgiler). A. Zevkliler, Ş. Ertaş, A. Havutçu, M. B. Acabey, D. Gürpınar – Ankara: Turhan Kitabevi, 2018.

29. Zeytin, Z. Türk Medeni Hukuku. Z. Zeytin, Ö. Ergün – Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020.

Ramil Khalilov

The concept of acceptance of inheritance in inheritance law

The institution of acceptance of inheritance in the law of inheritance has an important place in the theory of civil law and judicial practice. Because upon the death of an individual, the property belonging to him (owned and owned) passes to the heirs. If the property belonging to a person passed to the state and disappeared upon the death of a person, then there would be no talk of private property.

The law regulates the transfer of property belonging to a person upon his death to one or more persons. In this way, the continuity of the property right was ensured, and property was prevented from being left without an owner. Because with the death of the debtor, there is no other person to pay his debt, so people would not lend to each other.

In this article, how and in what time frame the property of a natural person will be transferred to the heirs either by law or by will, the legal consequences of this transfer, the concept of inheritance in the Civil Code and the current regulation and our conclusions regarding the subject are explained in this article.

Рамиль Халилов

Понятие принятия наследства в наследственном праве

Институт принятия наследства в наследственном праве занимает важное место в теории гражданского права и судебной практике. Потому что при смерти физического лица принадлежащее ему имущество (собственное и принадлежащее) переходит к наследникам. Если бы имущество, принадлежавшее человеку, переходило к государству после его смерти и исчезало, то о частной собственности не могло бы быть и речи. В отличие от дееспособности, полная дееспособность физического лица достигается по достижении 18-летнего возраста. Однако в некоторых случаях закон разрешал людям становиться полностью дееспособными, не достигая установленного законом возраста (при условии, что они выполняют другие условия). Если бы имущество, принадлежащее человеку, переходило к государству и исчезало при смерти человека, то о частной собственности не могло бы быть и речи.

Закон регулирует переход имущества, принадлежащего лицу, в случае его смерти к одному или нескольким лицам. Таким образом обеспечивалась преемственность права собственности и не допускалось, чтобы имущество осталось без собственника. Ключевые слова: способность к действию, пониманию, считается взрослым, считается полностью дееспособным. Мысль об обратном парализует торговую жизнь. Потому что со смертью должника не остается другого лица, которое могло бы оплатить его долг, поэтому люди не давали бы кредиты друг другу.

В этой статье о том, как и в какие сроки имущество физического лица будет передано наследникам по закону или по завещанию, правовые последствия этой передачи, понятие наследства в Гражданском Кодексе и действующем регулировании и наши выводы по этому вопросу разъясняются в этой статье. кодексе озвучено понятие принятия в наследство и действующее регулирование и наши выводы по предмету.